

EGY NAPKÖZI OTTHON TANULSÁGAI

A MUNKÁSVÁROS NAPKÖZI OTTHONA különösen kedvező alkalmat nyújt a munkásság szociális helyzetének tanulmányozására. Nemcsak átfutó lehetőséget ad a proletárság életébe való betekintésre, hanem hosszú időn át teremt maradandóbb jellegű kapcsolatot. A gyermekek túlnyomó része több éven át tartozik az intézmény kötelékébe, az otthon vezetői őket családjukban is meglátogatják, tehát a szülőkkel is közvetlen érintkezésben állanak. Az adatok helyességét így alapos megfigyelésekkel lehet ellenőrizni.

A napközi otthon révén megnyíló adatgyűjtési lehetőségek számos kutatót serkentettek ezek kihasználására. Több figyelemreméltó monográfia készült így el, amelyek közül legismertebb az, amelynek Erna Corte a szerzője.¹ Természetesen az ilyen munkáknak megvan a sajátos egyéni jellegük, amely a feldolgozás szempontjaiban jut kifejeződésre.

Az ilyen adatgyűjtések egy vagy több napközi otthon felügyeletére korlátozódnak, amennyiben csak hatósági intézkedés alapján válnék lehetővé az, hogy például az egész nagyváros, vagy pedig az egész ország valamennyi napközi otthonában lehessen azokat elvégezni.

Számolnunk kell azzal a kérdéssel is, vajjon az ilyen kis keretben végzett kutatás, mint amilyent egyetlen napközi otthon biztosít, a tanulások tekintetében jogosultsággal bír-e? Földes Béla írja a „Mikrostatisztika“ című tanulmányában, hogy „az ábrázoló statisztikának nem lehet elve, hogy csak a tömegesen jelentkező tünetenyeket vizsgálja, mert az ábrázoló statisztikának teljes képet kell adnia, tehát a kis számokban előforduló jelenségek is vizsgálati körébe tartoznak. A kis számok területe: egy-egy intézmény, közeg, testület, sőt még egy-egy egyén statisztikai képe; egy község, egy iskola, egy kórház, egy részvénytársaság statisztikája... Makrostatisztika és mikrostatisztika egymást kiegészítik, mert az előbbi az általánost, az utóbbi a különöst hozza tudomásunkra. Azért a makrostatisztika nem teszi feleslegessé a mikrostatisztikát és megfordítva“.

Az Országos Szociálpolitikai Intézet újpesti telepének napközi otthonába járó gyermekekről és családjaikról gyűjtöttük adatainkat. Ez olyan gyermekeket fogad be, akiknek erre szociális, pedagógiai,

¹ Die Familienverhältnisse von Kindern in Krippen, Kindergärten und Tageshexmen, Berlin, 1930.

vagy egészségügyi okokból szükségük van. A gondozás két csoportban történik; az egyikbe óvodáskorú, a másikba az iskoláskorú gyermekek tartoznak. Az óvodáskorú gyermekek egész napon át, az iskoláskorúak az iskolai foglalkoztatáson túli időben élvezik az intézmény védelmét. Mindkét csoportban egyidőben átlag 50—60 gyermek szerepel, az otthon befogadóképességének mérlegelésével. Az adatgyűjtés 239 gyermekre, illetve családra terjed ki, a napközi otthon legutóbbi három évéről. Egy év anyaga külön kevés lenne, három évé sem sok, de mégis kiterjesztett képet nyújt a vizsgált körülményekről és alkalmas az elővárosi átlagos munkáscsalád helyzetének szemléltetésére.

A napközi otthonba való felvétel indítóoka 149 esetben az volt, hogy az atya elégtelen keresete, illetve munkanélkülisége miatt az anya is kénytelen volt munkát vállalni és így a gyermek különben gondozás nélkül maradt volna. 29 esetben az atya meghalt, 23 esetben az atya elhagyta családját, 17 esetben mindkét szülő munkanélkül volt és a gyermekek napközben való tartózkodására alkalmatlan szükséglakásban lakott, 9 esetben a természetes atya a családtól külön élt, 6 esetben az atya munkaképtelen volt, 5 esetben az atya elmeógyógyintézetbe került, 1 esetben pedig a felvétel okául az anya súlyos betegsége szerepelt.

A törvényes házasságból származott 230 gyermek atyjának foglalkozása volt: 146 esetben szakmát nem tanult munkás, 62 esetben szakmunkás, 22 esetben betanított munkás. A gyermekek munkában levő édesanyja 219 esetben dolgozott napszámomunkán, 2 esetben textilgyári munkán.

A szakmát nem kitanult férfimunkások átlagos heti keresete 13 pengő 40 fillér volt, a férfi szakmunkások közül az asztalossegédek heti 21 pengő, a bádogos- és szerelősegédek heti 27 pengő 66 fillér, a cipészsegédek heti 14 pengő 80 fillér, a géplakatos és kovácssegédek heti 19 pengő, a műszerészsegédek heti 38 pengő, a szabósegédek heti 12 pengő, a tetőfedők heti 26 pengő, a textilmunkások heti 33 pengő, az üvegesek heti 8 pengő, a vasesztergályosok heti 20 pengő átlagos keresettel rendelkeztek. A betanított férfimunkások heti átlagos keresete 18 pengő 09 fillér volt. A női napszámosok hetenkint 13 pengőt, a textilmunkások hetenkint 33 pengőt kerestek átlagban. Ezeken az adatokon keresztül egészen világosan láthatjuk az átlagos munkáscsaládok létmódjának anyagi alapjait.

A 239 gyermek közül azoknak a szülei, akik egymással törvényes házasságot kötöttek, 23 esetben éltek — megnevezés címén — egymástól külön. E szomorú végű családalapítások a római katolikus vallású házaspárok között kötött házasságok 77%-át, a református házaspárok között kötött házasságok 8.3 %-át, az ág. ev. vallású házaspárok között kötött házasságok 12.5%-át, az izr. házaspárok között kötött házasságok 14.2%-át, a református férj és római katolikus feleség között kötött házasságok 25%-át, az ág. ev. férj és r. kat. feleség között kötött házasságok 75%-át, az izr. férj és r. kat. feleség között kötött házasságok 50%-át teszik ki. Vagyis a különböző felekezetekhez tartozó felek között kötött házasságok vizsgálati anyagunkban szembetűnően magas arányt képviselnek a nemsikerültek sorában. A felekezetek közötti ószinte kapcsolódás hiánya tehát a családok felbomlásában is erősen ható tényező, amely mellett a szétválásokat, mint a személyesen adott válaszokból tudjuk, erősen indokolja a nyomorúságból való kiszabadulás reménytelensége nyomán fakadó türelmetlenség, valamint a tömeglakások levegőjében kialakuló erkölcsi fertő, amely más férjét más feleségével és viszont kerítő módon hozza kapcsolatba.

Adatgyűjtésünkben kiterjeszkedtünk arra, hogy a gyermekek családjában a gyermeklétszám a különböző szempontokból való mérlegelés szerint miként mutatkozik. A házastársak, illetve élettársak vallási viszonyainak figyelembevételével megállapítható létszámalakulásnál mind a 239 családdal számolunk. E családokhoz összesen 726 gyermek tartozott, vagyis 1—1 családra átlagban 3.03 gyermek

jutott, ami igen alacsony gyermeklétszám és a nemzet természetes szaporodását egyáltalán nem biztosítja.

142 olyan családról van adatunk, ahol mindkét szülő rom. kat. vallású volt. E családokhoz összesen 434 gyermek tartozott, tehát minden családra átlag 3.05 gyermek jutott. E családokban egygyermekes volt: 22.5%, kétgyermekes: 28.8%, háromgyermekes: 16.2%, négygyermekes: 11.3%, ötgyermekes: 5.6%, hatgyermekes: 7-8%, hétgyermekes: 6-4%, kilencgyermekes: 1.4%.

24 családban volt református mindkét szülő és e családok összesen 69 gyermeket mutatnak fel, vagyis minden családra átlag 2.8 gyermek jutott. Egygyermekes volt: 16.6%, kétgyermekes: 41.7%, háromgyermekes: 16.6%, négygyermekes: 4.2%, ötgyermekes: 12.5%, hétgyermekes: 8.4%.

Ág. ev. házastársakkal 8 családban találkozunk, amelyek összesen 20 gyermekkel szerepelnek, így az egy családra átlagban eső gyermeklétszám: 2.5. Egygyermekes volt a családok 12.5%-a, kétgyermekes: 37.5%-a, háromgyermekes: 37.7%-a, négygyermekes: 12.5%-a.

Hét esetben fordul elő zsidó házaspár házassága, összesen 18 gyermekkel. Itt 2.5 gyermek esik szintén átlagban egy családra. Egygyermekes volt a családok közül: 14.3%, kétgyermekes: 28.6%, háromgyermekes: 42.8%, ötgyermekes: 14.3%.

Róm. kat. férfi és ref. nő házasságából 7 családban 18 gyermek, egy családból tehát átlag 2-5 gyermek származott. Egygyermekes volt: 28.5%, kétgyermekes: 28.5%, háromgyermekes: 14.3%, négygyermekes: 14.3%, ötgyermekes: 14.3%.

Róm. kat. férfi és zsidó nőnek 3 esetben kötött házasságából származott gyermekek száma összesen 16 volt, vagyis családonként átlagosan 5.3 gyermek.

Ref. férfinak róm. kat. nővel kötött házasságát 12 esetben találjuk, összesen 26 gyermekkel. Egy családra átlagban 2-1 gyermek jut. Egygyermekes volt: 33.3%, kétgyermekes: 33.3%, háromgyermekes: 16.7% négygyermekes: 16.7%. A többi variációban előforduló házasságok adataiból egy-egy variáció csekély száma miatt következtetnünk nem lehet.

Foglalkoztunk azzal is, hogyan alakul a családok gyermeklétszáma a szülők közötti életkor különbség alapján.

A szülők között nem volt korkülönbség 34 családban, amelyhez 120 gyermek, tehát családonként átlag 3.5 gyermek tartozott. Egygyermekes volt a családok közül 14.7%, kétgyermekes: 14.7%, háromgyermekes: 23.5%, négygyermekes: 29.5%, hatgyermekes: 5.19%, hétgyermekes: 8.8%, nyolcgyermekes: 2.9%.

72 családban az atya egy vagy két évvel volt idősebb az anyánál. E családokban összesen 218 gyermek született, tehát valamennyire átlagban 3 gyermek jut. E családok közül egygyermekes volt: 15.2%, kétgyermekes: 34.7%, háromgyermekes: 16.6%, négygyermekes: 13.9%, ötgyermekes: 6.9%, hatgyermekes: 9.8%, hétgyermekes: 2.9%.

Az atya 3, 4, 5, 6 évvel volt idősebb az anyánál 80 családban. E családok gyermeklétszáma összesen 193, vagyis minden családhoz

átlagban 2.4 gyermek tartozik. E családok közül egygyermekes volt: 28.7%, kétgyermekes: 33.8%, háromgyermekes: 18.8%, négygyermekes: 8.8%, ötgyermekes: 5.0%, hatgyermekes: 1.2%, hétgyermekes: 2.5%, kilencgyermekes: 1.2%.

7, 8, 9, 10 évvel volt idősebb az atya az anyánál 41 családban, melyből összesen 130 gyermek származott. A családonkinti gyermeklétszám átlag 3.1. Egygyermekes volt: 24.4%, kétgyermekes: 24.4%, háromgyermekes: 14.6%, négygyermekes: 17.0%, ötgyermekes: 4.9%, hatgyermekes: 4.9%, hétgyermekes: 9.8%.

7 családuk van, ahol az anya 1—2 évvel idősebb az atyánál. Ezekben összesen 30 gyermek született, átlagban családonkint 4.2 gyermek. Egygyermekes volt: 6.6%, kétgyermekes: 26.7%, háromgyermekes: 30.0%, ötgyermekes: 16.7%, hatgyermekes: 20.0%.

Az anya 3, 4, 5, 6 évvel volt idősebb az atyánál 9 családban, összesen 35 gyermekkel. Átlagosan egy családra 3.9 gyermek jutott. Egygyermekes volt: 11.1%, kétgyermekes: 33.3%, háromgyermekes: 33.3%, kilencgyermekes 11.1%, tízgyermekes: 11.1%.

A szülők vallása alapján alakuló gyermeklétszám legkedvezőbb az ugyanegy felekezethez tartozók családjában, elsősorban a róm. kat. szülőkében: átlag 3.05, majd a ref. szülőkében: átlag 2.8 gyermek, míg az ág. ev. házaspárok, valamint a zsidó házaspárok házasságából családonkint átlag 2.5 gyermek származott. A vegyesházasságok gyermeklétszáma róm. kat. férj és ref. nő családjában átlagosan 2.5 gyermek, de a ref. férfi és róm. kat. nő házasságban már csak 2.1 gyermek, ami valószínűleg ugyancsak a felekezetek közötti egyenetlenségben leli magyarázatát. A legnagyobb gyermeklétszámot találjuk a róm. kat. férj és zsidó feleség között létrejött házasságok keretében: családonkint átlag 5.3 gyermeket. Ennek magyarázata talán a nő részéről megnyilvánuló törekvés, mely a férjet a sok gyermek révén kívánja magához kötni.

A szülők életkorának vonatkozásában a család gyermeklétszáma ott alakul a legkedvezőbben, ahol az anya 1—2, illetve 3—6 évvel idősebb az atyánál: családonkint átlagosan 4.2, illetve 3.9 gyermek, majd ott, ahol az atya 7—10 évvel idősebb az anyánál: családonkint 3.1 gyermek. A magasabb gyermeklétszám alapja az, hogy a kor-különbség hatásait érző nő-, illetve férjiházaspár a több gyermekre keresztül igyekszik a házasságot szilárdabbá, tartósabbá tenni, házastársát magához kötni.

Szomorú és a nemzet szempontjából különösen egészségtelen jelenség, hogy a gyermekszaporaság növekedésénél az egyik házaspár kisebbségi érzete ennyire fontos tényező.

A szülők kereseti viszonyai és a család gyermeklétszáma közötti összefüggést is vizsgáltuk. 17 olyan családuk van, ahol mindkét szülő munkanélküli. Ezekben összesen 74 gyermeket találtunk, tehát családonkint átlag 4.3 gyermeket.

24 családban a férj munkanélküli, csak az anya jár munkába. Itt összesen 89 gyermeket számoltunk, vagyis családonkint átlag 3.7-et. Ezeknek a családoknak átlagos heti összjövedelme 16 — pengő, tehát egy-egy személyre hetenkint 2.08 pengő jut.

Olyan család, melynek heti 11—20 pengő összjövedelme van, 37 szerepel kimutatásunkban. Ezekben a gyermekek létszáma összesen 126, családonként átlag 3.4 gyermek. E családokban 1—1 személyre eső jövedelem hetenként 2.95 pengő.

Heti 21—30 pengős összjövedelemmel 44 családuknak rendelkezik, 119 főnyi gyermeklétszámmal, egy családra átlagban 27 gyermek esvén. E családokban egy személy átlagos heti létalapja 5.50 pengő.

Heti 31—40 pengő összjövedelmű családuknak 31 volt, összesen 81 gyermekkel, vagyis minden családra átlag 2-6 gyermek számítható. E családokban egy személyre a jövedelemből heti 7-08 pengő jut.

Heti 41 pengőnél több jövedelmű család 13 található, összesen 25 gyermekkel, a családonkénti gyermeklétszám tehát 1.9. Itt az egy személyre eső heti átlagos létalap 13-57 pengő.

73 olyan családuknak van (heti 11—20 pengő, illetve ennél kevesebb összjövedelemmel) összesen 212 gyermekkel, melyben az atya vagy elhagyta a családját, vagy munkaképtelen volt, vagy elmeorvosintézetben van, vagy meghalt, stb. Ezekben családonként átlag 2.9 gyermeket találunk és az egy személyre eső átlagos heti jövedelem 2.38 pengő.

A család jövedelme és a gyermeklétszám alakulása szempontjából történt vizsgálódás eredménye tehát azt mutatja, hogy a jövedelem magassága a gyermeklétszámmal fordított viszonyban van. A gyermeklétszám legmagasabb a munkanélküli szülők családjában (átlag 4.3 gyermek), valamint ott, ahol az atya munka nélkül volt és csak az anya keresett (átlag 3.7 gyermek). A két kategória nagyjában azonos szempontból bírálható el, mert az atya munkanélkülisége a vizsgált esetek túlnyomó részében szubjektív, egyéni okokban rejlik és a szociális parazitizmus esetével állunk szemben. A munkanélkülinek juttatott hatósági támogatás az eltartott családtagok száma szerint igazodik, tehát a munkanélkülinek ebből a szempontból bizonyossága van, de egyébként is e társadalmi kategória számára a gyermek a jövedelemszerzésnek igen változatos módon felhasználható eszköze.

Ott, ahol mindkét szülő dolgozik, de a jövedelem igen alacsony, még mindig sok lehetősége van a hatósági és társadalmi segélyhez jutásnak és így a több gyermekkel járó terhek bizonyos módon enyhülnek, míg a magasabb jövedelemmel bíró családok egészen a jövedelemre vannak utalva s így csak alacsony gyermeklétszámmal tudják a minimális életnivót tartani.

A napközi otthonban gondozott gyermekek családjai lakásviszonyainak megfigyelése azt mutatja, hogy 239 család közül 94 lakott konyha nélküli egyetlen szobában, 145 pedig egyszobakonyhából álló lakásban.

Egy helyiségben két személy aludt 7 esetben (2.9%), három személy aludt 37 esetben (15.4%), négy személy aludt 68 esetben (28.4%), öt személy aludt 45 esetben (18.8%), hat személy aludt 28 esetben (11.7%), hét személy aludt 26 esetben (10.9%), nyolc személy aludt 17 esetben (7.3%), kilenc személy aludt 9 esetben (3.8%), tíz személy aludt 2 esetben (0.8%). Tehát a 239 lakószobában összesen 1209 személy lakott, vagyis egy szobára átlagosan 5.05 személy jutott. Az eseteknek több mint felében 5, illetve ennél több személy aludt egyetlen helyiségben, ami a lakások megdőbbségét és zsúfoltságát jelenti, hiszen ezek a lakások egészen kisméretű, legfeljebb 3 személy befogadására alkalmas helyiségek. A 9 személlyel túltömött 9 lakás közül ötöt olyan családok béreltek, amelyekben mindkét szülő munkanélküli volt, míg a 10 személyt befogadó két lakás mindegyikében ilyenek laktak.

Az elővárosokban a lakások túltömöttségének oka elsősorban az, hogy a lakberek magassága nem áll összefüggésben a munkás keresetével. Egy szoba-konyhás lakás bére átlagosan havi 25 pengő, ami

miatt a családok egyrésze kénytelen az egészségügyi követelményeknek meg nem felelő és ezért olcsóbb bérű lakásokban lakni, másik része kénytelen albérlőket és ágyrajárókat befogadni, hogy az így szerzett díjak révén megkönnyítse a lakbér fizetését. A 239 család közül 31-nek volt egy-egy, háromnak volt 2—2 albérlője, illetve ágyrajárója.

A 239 napközi otthoni gyermek közül egyedül aludt ágyban 5 fiú, 12 leány, díványon 1 fiú, 3 leány, nyugágyban 2 fiú, 2 leány, kocsiban 1 fiú, teknőben 1 fiú, széken 1 fiú. Ágyban apjával hált 23 fiú, 2 leány, anyjával 30 fiú, 41 leány. Ágyban 1 leánytestvérrel aludt 29 leány, 1 fiútestvérrel 27 fiú, 1 leánytestvérrel 13 fiú, 1 rokonlánnyal 2 leány, nagyanyjával 3 leány. Ágyban férfialbérlővel aludt 1 fiú, nőalbérlővel 3 leány, földön szalmazsákon 1 leánytestvérrel 1 fiú és 1 fiútestvérrel 2 fiú. Kocsiban 1 leánytestvérrel hált 1 leány, padon rokonférfival 1 fiú, széken egy leánytestvérrel 2 leány. Ágyban apjával és anyjával aludt 2 fiú és 2 leány, anyjával és 1 fitestvérrel 4 fiú, anyjával és 1 leánytestvérrel 2 fiú és 2 leány, 2 leánytestvérrel 3 fiú, 2 fitestvérrel 6 fiú, 1 leány- és 1 fitestvérrel 4 fiú. Földön szalmazsákon apával és anyával hált 1 leány, ágyban 3 leánytestvérrel 2 leány, nagyanyjával és 3 fitestvérrel aludt 2 fiú.

Ezek szerint 1 fekvőhelyen egyedül aludt 28 gyermek (11.7%), másodmagával 181 gyermek (75.8%), harmadmagával aludt 26 gyermek (10.9%), negyedmagával aludt 2 gyermek (0.8%), ötödmagával aludt 2 gyermek (0.8%).

A fekvőhelyükön egyedül háló gyermekek kivétel nélkül a heti 31 pengőn felüli összjövedelemmel bíró családokhoz tartoznak. Adatgyűjtésünkben különösen szomorú képet mutat a különböző nemhez tartozó gyermekeknek és felnőtteknek közös fekvőhelye. A korai szexualitás felébredése terén ennek a ténynek döntő jelentősége van. Adataink a lakás helyszűkét és a bútorzat hiányosságát is mutatják.

A tisztálkodásra vonatkozó adatokat is összegyűjtöttük és ezek azt igazolják, hogy ebben a tekintetben nem mindig a szociális létnivó az elsősorban döntő tényező, hanem sokszor a kulturális. Különösen a derékig való mosdásnál és az alsóruha váltásnál tapasztaljuk ezt, bár az utóbbinál a mosás a kispénzű család számára érezhető kiadásokat jelent. Az alsóruha váltásának gyakoriságára hat az a körülmény is, hogy a gyermek milyen ruhakészlettel rendelkezik. A fürdésnél már a szociális helyzet szerepe nyomul előtérbe, ami természetes, hiszen itt a lakás szűk voltán, a fürdéshez szükséges felszerelés hiányosságán sok múlik. A munkanélküliek, valamint az alacsonyabb munkabérű szülők gyermekei egyébként túlnyomórésztben nem otthon fürdenek, hanem igénybeveszik az OTI részéről az egyik helybeli fürdőben hetenkint egyszer díjtalanul nyújtott fürdési lehetőséget.

A gyermekek ruházata tekintetében következő a helyzet: A feldolgozott anyag keretébe tartozó 134 fiúgyermek közül egy pár cipője volt 101-nek, két pár cipője: 31-nek, három pár típusa: 2-nek. Egy pár harisnyája volt: 27-nek, két párja: 56-nak, három párja: 38-nak, négy párja: 10-nek, 6 párja: 3-nak. Alsónadrágja nem volt 38-nak, egy alsónadrágja volt 12-nek, kettő: 49-nek, három: 30-nak,

négy: 4-nek, öt: i-nek. Inge nem volt 1-nek, egy inge volt 23-nak, két inge: 49-nek, három: 39-nek, négy: 13-nak, öt: 7-nek, hat: 2-nek. Egy felső ruhája volt: 41-nek, kettő: 67-nek, három: 23-nak, négy: 3-nak. Felöltője nem volt 48-nak, egy felöltője volt 86-nak. Télikabátja nem volt 20-nak, egy télikabátja volt 114-nek.

A 105 leány közül 1 pár cipője volt 72-nek, kettő: 32-nek, három: 1-nek. Egy pár harisnyája volt 24-nek, kettő: 36-nak, három: 32 -nek, négy: 12-nek, hat: 1-nek. Egy nadrágja volt 16-nak, kettő: 35-nek, három: 35-nek, négy: 16-nak, öt: 3-nak. Egy inge volt 12-nek, kettő: 22-nek, három: 37-nek, négy: 22-nek, öt: 10-nek, hat: 2-nek. Egy felsőruhája volt 29-nek, kettő: 15-nek, három: 31-nek, négy: 19-nek, öt: 7-nek, hat: 4-nek. Felöltője nem volt 31-nek, egy felöltője volt 72-nek, kettő: 2-nek. Télikabátja nem volt 13-nak, egy télikabátja volt 90-nek, kettő: 2-nek.

Az adatgyűjtés azt mutatja, hogy a leánygyermekek valamivel kedvezőbb helyzetben vannak a ruhakészlet tekintetében, mint a fiúk. Általában a gyermekek túlnyomó részének ruhakészlete a minimális határon belül van s ahol azon túlinak látszik, ott is többnyire elnyűtt, majdnem teljesen tönkrement darabokról van szó. A gyermekek fontosabb ruhadarabjai a munkanélküli, illetve az alacsonyabb keresetű szülők kategóriájában majdnem teljesen a hatósági segélyekből, illetve a társadalmi jótékonyági akciókból származnak. A gyermekek általában abban a tudatban nőnek fel, hogy ruhaneműellátásukat a hatóságoktól, illetve a társadalomtól kell várniok, ami nevelésük szempontjából súlyos hátrányokat rejt magában.

A 239 gyermek közül naponként kilenc órán át aludt 1 gyermek, tíz órán át: 84 gyermek, tizenegy órán át: 89, tizenkét órán át: 51, tizenhárom órán át: 13, tizennégy órán át: 1, ami arra mutat, hogy a gyermekek nyugvást ideje az egészségügyi kívánalmaknak nagyjában megfelel.

Az a kép, melyet ez a teljességre nem számító adatfeldolgozás elének állít, az elővárosok munkásnépének átlagos erkölcsi, kulturális, gazdasági és szociális helyzetét világítja meg, s e vázlatosságon keresztül is következtetni lehet a teendőkre, amelyek a viszonyok megfelelő megváltoztatása érdekében elmaradhatatlanok. Az óvodáknak napközi otthonokká alakítása és a napközi otthonok befogadóképességének emelése igen lassú menetben történik. Bár a valóságban nem ez volna az igazi orvoslás útja. Mert elsősorban nem a napközi otthonok szaporítása szükséges, hanem a munkabéreknek a létfenntartási költségekkel való arányosítása, ami lehetővé tenné, hogy az anya ne kényszerüljön az atya szűkös keresetének pótlására otthonát elhagyni. A közület a napközi otthonok fenntartására, a gondozók fizetésére, a gyermekek ételmezésére fordított kiadásokat közadókból teremti elő. Nem lenne sokkal egyszerűbb, ha ezek az összegek a tisztességes emberi létnívót biztosító felemelt munkabérek formájában jutnának a munkás kezéhez? De a megfelelő családvédelmi politika többletkiadásai tekintélyes támaszt találnának az állami gyermekvédelemre fordított kiadások egy részének megtakarításában is.

Sajnos, megszoktuk a visszájára fordított gondolkozást s ezt szenvedni meg furcsán felépített szociális védelmi szervezetünk. Természetes egyszerűsítés helyett mesterségesen bonyolult eszközöket alkalmazunk. Még mindig nem ismertük fel azokat a hatalmas erőforrásokat, melyek az erkölcsi, kulturális, gazdasági és szociális értelemben megerősített családban rendelkezésünkre állának, s amelyek révén a szociálpolitika és a szociális gondozás kevesebb eszközzel fokozottabb eredményeket tudna elérni. A Szociális Haladás Nemzetközi Egyesülete pár évvel ezelőtt kiadta a jelszót: az új szociálpolitikának a család alappilléren kell nyugodnia. Demokráciák és diktatúrák általában magukévá tették ezt az elvet. De elszigetelt részletmegoldásokkal nem lehet célhoz jutni. Nem elegendő pl. a családi munkabér bevezetése akkor, ha maga a rendes munkabér olyan megdöbbentően alacsony, mint amilyen a magyar ipari munkások kétharmad részénél. A családvédelem alapján álló szociálpolitika a megfelelő reális munkabérlétesített munkáslakások lakbérére az eltartott családtagok létszáma szerint alakul, erőteljes progresszióval a gyermektelen, vagy egygyermekes családoknál ugrásszerűen csökkenő tendenciával a sokgyermekeseknél, stb.

A családi kapcsolatok szociálpolitikai kihasználására éppen mostanában indult el Svájcban a kezdeményezés, amely a család fel- és lemenő, valamint oldalági tagjait a szociális biztosítást helyettesítő kényszer-takarékosság jegyében kívánja teljesebb mértékben összefogni az egymás sorsáért vállalandó nagyobbértékű felelősség előtérbe helyezésével. Természetesen ez is még csak törekvés, de jellemző, mert a jelentkező szükségletek hatása alatt fakadt ki. A minap letárgyalt magyar törvények is sok biztatást nyújtanak arra, hogy nálunk is végre erőteljesebb alapokhoz jut a családvédelem és ezzel kapcsolatban enyhül az a probléma is, amelynek egyes részleteibe az előadottak némi betekintést nyújtanak.

HILSCHER REZSŐ